

Irena Kolbas

Etnografski muzej Zagreb
Zagreb
Hrvatska
ikolbas@emz.hr

Prikaz

Primljeno: 9. svibnja 2011.
Prihvaćeno: 30. svibnja 2011.

Razmjena knjižnične građe Etnografskog muzeja u Zagrebu

Rad prikazuje praksu razmjene knjižnične građe Etnografskog muzeja u Zagrebu kao jedan od bitnih segmenata rada muzejske knjižnice. Razmjena se odvija od samih početaka rada Muzeja. Muzej ima razmjerno veliku razmjenu s brojnim ustanovama u Hrvatskoj i inozemstvu. Pri razmjeni postoje određeni problemi koji imaju više uzroka: nedostatak kvalificiranog knjižničarskog osoblja u muzejima, manjak novca za potrebe razmjene i drugo. Razmjena publikacija samo je jedan od segmenata rada u muzejskim knjižnicama koji pokazuje potrebu za rješavanjem statusa tih knjižnica koji je vezan i uz rješavanje statusa muzejskih knjižničara.

Etnografski muzej od svog je osnivanja 1919. počeo i sa sakupljanjem knjižne građe kao bitnog dijela stručnog i znanstvenog rada muzeja. Kao zaseban odjel, knjižnica je ustanovljena već 1920. godine. Temelj knjižnice bile su knjige koje su darovali Salamon Berger, prvi ravnatelj Muzeja i Vladimir Tkalčić, prvi kustos Muzeja. Taj prvi fond sadržavao je oko 200 svezaka (Gjetvaj, 69).

Knjižnični fond rastao je u prvo vrijeme zahvaljujući brojnim donacijama naših djelatnika i ustanova iz cijeloga svijeta, ali i razmjenom. Usprkos svjesnosti prvih kustosa o važnosti knjižnice za rad muzeja, Knjižnica Etnografskog muzeja nije imala kvalificiranog knjižničara sve do 1995. godine. Svih tih godina Knjižnicu je vodio netko od kustosa kao usputni posao. Nažalost, u mnogim specijalnim, osobito muzejskim knjižnicama, i danas još vlada uvjerenje da za rad u knjižnici nije potrebno nikakvo posebno obrazovanje pa tako nailazimo na muzeje u čijim knjižnicama nema knjižničara, a one se vode na neprimjeren način. To se odražava i na razmjeni publikacija.

S obzirom na to da nije postojao knjižničar u Muzeju, teško je ustanoviti kada je počela razmjena knjižne građe jer nema o tome podataka. No, po inventarnim knjigama može se pretpostaviti da je razmjena krenula već u samim počecima rada knjižnice. Evidencija o razmjeni počinje se voditi sredinom 1950-ih godina i već tada se može vidjeti impresivna razmjena s brojnim muzejima: s gotovo svim muzejima u Jugoslaviji

i s mnogim muzejima iz cijeloga svijeta. Osim s muzejima, razmjena se odvijala i sa znanstvenim ustanovama (institutima), fakultetskim knjižnicama i drugim većim knjižnicama te drugim ustanovama.

Knjižnica Etnografskog muzeja danas ima razmjenu s gotovo 200 ustanova, od toga s oko 50 ustanova u Hrvatskoj i oko 150 ustanova u svijetu. Posljednjih godina dosta se povećao broj ustanova s kojima imamo razmjenu u Hrvatskoj. Glavni su razlozi tome ustanovljavanje više novih konzervatorskih odjela Ministarstva kulture koji trebaju imati naša izdanja. I sve više fakultetskih knjižnica traži naše publikacije u razmjenu. Te ustanove često nemaju stalnih izdanja, no ipak ponekad izdaju neku publikaciju pa se tako to vodi kao razmjena, a ne dar. Muzeju je u interesu da se njegova izdanja čitaju pa stoga rado razmjenjujemo građu, premda ponekad ta razmjena nije u jednakom omjeru.

Razmjena se obavlja na više načina: najčešće tako da Muzej redovito šalje svoja izdanja drugim ustanovama, a za uzvrat dobiva njihova izdanja. No postoje i drugačiji ustanovljeni uzusi: npr. s Royal Anthropological Institute British Museuma imamo dugogodišnju razmjenu. S obzirom na to da oni jako puno objavljuju, razmjena se odvija po načelu: knjiga za knjigu. Tako mi pošaljemo svoja izdanja, potom od njih dobijemo popis izdanja s kojeg izaberemo što nam je zanimljivo. Takav sustav razmjene idealan je za nas: tako možemo odabrati građu koja je potrebna za naš Muzej. Naime, često rutinskom razmjenom dobivamo u razmjenu izdanja koja su nepotrebna Muzeju. Na taj način se muzejska Knjižnica opterećuje izdanjima koja ne pripadaju njezinu profilu pa nepotrebno stoje na policama knjižnice i nitko ih neće tražiti. Često se ovdje radi o već spominjanom problemu, odnosno da u muzejskim knjižnicama ne rade kompetentni stručnjaci koji bi trebali znati što treba slati u razmjenu u koju muzejsku knjižnicu. Naime, ne šalju se sva izdanja svima, postoje određeni kriteriji, jedan od osnovnih je upravo taj da treba imati u vidu profil muzeja čijoj se knjižnici šalje u razmjenu i koja knjižnična građa može biti zanimljiva za određeni muzej i njegovu knjižnicu.

Posljednjih dvadesetak godina, uslijed političkih promjena, intenzivirana je razmjena s nekim ustanovama, dok je s drugima zamrla. Neke ustanove više ne postoje, druge ne šalju građu. U Hrvatskoj ima muzeja koji izdaju publikacije, ali nemaju novaca za njihovu distribuciju. Danas je većini muzeja poštarina veliki izdatak, često su muzejska izdanja nešto za čiju se poštarinu teško odvajava novac jer prednost uvijek ima temeljna, muzejska djelatnost: izložbe i sakupljanje muzejske građe. Premda je za očekivati da u tu djelatnost spada i razmjena muzejskih izdanja kao prezentacija i propaganda muzeja, to se, nažalost, često ne shvaća tako. Nije neuobičajeno da nam knjižničari ili kustosi sami donose svoja izdanja u razmjenu kada službeno dolaze u Zagreb kako bi se uštedjelo na troškovima poštarine.

Neki muzeji, kad objave luksuzno izdanje, nerado to daju u razmjenu pa Etnografski muzej tada ili ostaje bez te publikacije ili je mora kupiti. No ipak suradnja među mu-

zejskim knjižnicama je dosta dobra i često se ipak uspije dobiti publikacija uz zamolbu, premda inače postoji redovita razmjena s dotičnom ustanovom.¹

Uobičajena je praksa uz razmjenu slati i dopisnicu koja se vraća kao potvrda primitka građe. Danas te dopisnice sve više zamjenjuje potvrda primitka građe elektroničkom poštom.

Iz svega se navedenog može vidjeti da bi trebalo postaviti neka jasnija načela razmjene, no muzejske su knjižnice, kao i brojne druge specijalne knjižnice, pune nedefiniranih načela rada,² nedovoljno stručnog osoblja i nedovoljne brige za sam fond knjižnice koji je također često od manje važnosti nego muzejski fundus. Status muzejskih knjižnica nije riješen usprkos nekim manjim pokušajima, pa tako nije ni riješen status muzejskih knjižničara: oni kao djelatnici ni ne pripadaju pod *Zakon o muzejima* već pod *Zakon o knjižnicama*. Slika nejasnih načela razmjene kao i drugih vidova rada muzejske knjižnice jest samo odraz neriješenih statusa muzejskih knjižničara i toga tko može raditi u muzejskoj knjižnici.

Ipak, usprkos svemu navedenom, knjižnica Etnografskog muzeja može biti zadovoljna brojem ustanova s kojom ima razmjenu jer tako ne samo da se muzejska izdanja mogu čitati u dvjestotinjak ustanova svijeta već i Muzej dobiva vrijednu građu koja mu inače često ne bi bila dostupna.

Literatura

Gjetvaj, Nada. 1989. Etnografski muzej u Zagrebu : povodom 70. obljetnice. *Etnološka istraživanja* 5/1989

Kolbas, Irena. 1998. Sadržajna obrada građe u Knjižnici Etnografskog muzeja. *Informatica museologica*, 28/1998, 1-2. str. 21-23.

<http://www.emz.hr/knjiznica.html> (29.06.2011.)

http://www.hrmud.hr/admin/fckeditor/File/PZE_323%5B1%5D.pdf (29.06.2011.)

http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_06_69_1665.html (29.06.2011)

---

¹ To je više puta bio slučaj sa Muzejem za umjetnost i obrt i Klovičevim dvorima koji često izdaju reprezentativna izdanja.

² Npr. ne postoje jasno definirana pravila tko su korisnici muzejskih knjižnica i kome se može posuđivati građa; mnoge muzejske knjižnice ne šalju obvezne primjerke jer ni ne znaju za tu obavezu i drugo.